

ПРИЗНАВАЊЕ И УЧЕСТВО ВО ПАРНИЦА НА СТРАНСКО ТРГОВСКО ДРУШТВО

Вовед

Во граѓанскоправниот промет, а посебно во склучувањето на трговските договори и во другите трговски активности, учествуваат, покрај физичките лица, и правни лица, кои, согласно со прописите на одредена држава имаат правна способност т.е. правото им признава правен субјективитет кој се состои во нивната способност да бидат носители на права и обврски. За разлика од физичките лица, кои стекнуваат правна способност во моментот на нивното раѓање, правните лица стекнуваат правна способност во моментот на нивното настанување, што секоја држава го уредува со сопствени прописи.

Правните лица се всушност разни облици на здружување, или имотни маси, кои својството на правно лице може да го стекнат доколку одредена држава ги признава како правно лице т.е. доколку нормата на некоја држава им го додели таквото својство. Ова својство секоја држава го доделува врз основа на сопствената процедура и своите критериуми, па така, во светски размери постојат различни системи. Меѓу нив попознати се: а) законскиот систем според кој правното лице може да биде основано со закон или со управен акт донесен врз основа на закон; б) систем на концесии или дозволи според кој правното лице може да биде основано врз основа на концесија или со претходна согласност - одобрение од надлежен државен орган кој има дискретиционо право да ја цени оправданоста за основање на одредено правно лице; в) нормативен систем, или систем на слободно здружување според кој правното лице го основаат други правни субјекти - основачи, според пропишаните услови содржани со соодветен пропис, а правниот субјективитет таквото правно лице го добива со соодветна регистрација кај надлежен орган. Покрај овие системи, се јавуваат и различни нивни варијанти, т.е. подсистеми, во чи подробности, со оглед на намената на овој труд, нема потреба да се впуштаме.

Понапред наведеното се однесува и на основањето на трговските друштва, кои се најчести и најмногубројни учесници во правниот промет.

Со оглед на тоа што во денешно време развиеноста на правниот промет меѓу правните субјекти кои припаѓаат на различни држави е неминовност без која не може да опстане ниту едно општество, се поставува прашањето за тоа дали одредени субјекти кои учествуваат во правниот промет имаат правна па и деловна способност за да може да влегуваат во правни односи, посебно да склучуваат трговски договори и да преземаат други трговски активности на подрачјето на одредена држава. Со оглед на ова, веднаш се поставува прашањето според правниот систем на која држава ќе се проценува дали одреден колективитет има својство на правно лице, односно на која држава таквиот правен субјективитет припаѓа, за да можат да се проценат бројните прашања врзани за неговата правна и деловна способност.

Ова прашање е предмет на регулирање со прописите на секоја држава, а посебно со прописите со кои се уредува меѓународното приватно право на односната држава, кое, главно, содржи норми за меродавното право за личните (статусните), семејните, имотните и други материјалноправни односи со меѓународен елемент.

Така е регулирано ова прашање и со Законот за меѓународно приватно право од 2007 година (ЗМПП) (објавен во „Сл. весник на РМ“ бр. 87/2007 од 12 јули 2007 година, а влезе во сила на 20 јули 2007 година).

По однос на припадноста на одредено правно лице на одредена држава и за неговата правна и деловна способност, одредби се содржани во чл. 16 од ЗМПП. Во врска со ова, треба да се има предвид дека според општо прифатените сфаќања во доктрината, припадноста на правно лице претставува правна врска меѓу одредена држава и одредено правно лице, преку која правна врска тоа лице стекнува можност да биде носител на одредени права и во однос на одредени правни прашања да потпаѓа под јурисдикцијата на односната држава. Во оваа смисла, овде, овие прашања ќе бидат елаборирани само во однос на правните лица од приватното право (трговски друштва, разни приватни здружувања итн.) а не и во однос на правните лице од јавното право, кои потпаѓаат под друг режим.

1. Определување на припадноста на правно лице

Со нормите на меѓународното приватно право (МПП), се определуваат фактите врз основа на кои се утврдува дали за одредено прашање ќе биде меродавно домашното или странското право, кои факти во доктрината се именуваат како „точки на врзување“, „точки на закопчување“ (герм. Анкнупфункспункте) или со други називи. Во секој случај тоа се оние факти од општествениот, правниот однос којшто е предмет на примена на колизионата норма и врз основа на неа се користат како мерило за примена на домашното или странското право.

Точките на врзување за определување на правната и деловната способност на правно лице, односно за тоа припадноста на која држава ја има определено правно лице, содржани се во одредбите од чл. 16 од ЗМПП, со кои е пропишано следното:

„(1) За правната и деловната способност на правно лице, меродавно е правото на државата на кое тоа припаѓа.

(2) Правното лице има припадност на онаа држава според чие право било основано.

(3) Ако правното лице има стварно седиште во друга држава, а не во онаа во која е основано и според правото на таа друга држава има нејзина припадност, ќе се смета како правно лице на таа држава”.

Според оваа одредба, персоналниот закон - леџ персоналис, леџ социетатис, е меродавен дали некој колективитет има својство на правно лице, т.е. дали има правна способност, а исто така колкав е обемот на правната способност на тоа конкретно правно лице, но и прашањата за организацијата и органите на правното лице, овластувањата за застапување на тоа лице, обврската за водење на книги, членството во друштвото, граѓанскоправната одговорност на друштвото,

претпоставките за престанок на друштвото и, делумно - приватноправните последици од тоа престанување.

Меѓутоа, квалификацијата во поглед на тоа што претставува еден колективитет, т.е. каков вид на здружување е тој, не се решава според персоналниот статут, т.е. според чл. 16 од ЗМПП, туку според правото на Република Македонија (в. поподробно: Д-р. Кирил Чавдар - М-р Кимо Чавдар, „Закон за меѓународно приватно право“ со објаснувања, коментари, практика, обрасци и предметен регистар, во издание на Агенција „Академик“ Скопје, 2008 на стр. 70 - 73, и таму цитираната литература).

Во доктрината се укажува на тешкотиите кои постојат во практиката во врска со определувањето на припадноста на правните лица, имајќи предвид дека постојат, споредбеноправно, значителни разлики по однос на квалификацијата на поимот „припадност“. Различни стојалишта постојат како на меѓународен план така и внатре во одделни правни системи.

Тешкотиите се потенцирани со тоа што во денешно време многу е честа појавата едно трговско друштво да се врзува за повеќе држави. Најтешко, пак, е да се определи припадноста на мултинационалните команиии, кои се правни гиганти, чии потенцијали отвораат можност тие да се појават и како значителен политички фактор, а не само економски. Транснационалните - мултинационалните компании можат да бидат организирани на различни начини, составени од делови со различен правен статус во одделни држави, било да се инкорпорирани (основани тамо) или не. При вакви услови, определување на припадноста на одредено правно лице претставува исклучително сложено прашање.

Од националноста (припадноста) на правното лице ќе зависи дали тоа ќе може да се користи со определени релативно резервирани права по основ на дипломатски или фактички реципроцитет; чие материјално право ќе биде меродавно за регулирање на статусните и други односи на правното лице (законот на која држава ќе се смета за личен закон на правното лице) и на крајот, од националноста на правното лице ќе зависи чиј суд (друг орган) ќе биде надлежен за регулирање на статусните и другите односи на тоа лице. Ова, бидејќи, поради карактеристиките на својата дејност, правното лице може, во исто време да биде во врска со неколку држави, што создава проблем при утврдувањето на неговата националност (припадност). Се укажува на тоа дека за да се применува локалното право, пред се поради даночните погодности, компаниите кои се во полна сопственост на странски монополи, формално правно се конституираат како самостојни правни лица на државата во која дејствуваат, како да имаат нејзина националност, односно припадност, или пак се формираат заеднички претпријатија како една од најпогодните форми за извоз на капиталот (в. поподробно: Д-р Трајан Бендевски: „Меѓународно приватно право“ Скопје 2005 на стр. 99 - 107).

Доктрината и практиката, заради определување припадноста на одредено правно лице предлагаат различни мерила и тоа:

1. Припадноста на правното лице да се утврдува според државјанството на членовите на главниот орган, којшто критериум во современи услови е неподобен, бидејќи членовите на главниот орган многу често се државјани во различни држави; 2. Едно од пошироко прифатените мерила е регистрација на правното лице. Според тој критериум, правното лице

припаѓа на онаа држава во која е регистрирано. Недостатокот на ова мерило се состои во тоа што релативно лесно може да стане инструмент на изигрување, односно може да се изврши фиктивна регистрација на правното лице во една држава за која не е стварно врзано;

3. Како следен критериум се истакнува стварното седиште на правното лице. Под стварно седиште, главно, се смета седиштето на главниот орган. Ова мерило е прифатено во значителен број држави;

4. Како критериум се истакнува центарот на експлоатација, односно центарот на стопанска активност на едно правно лице. Овој поим не е доволно индикативен. Кај стопанската активност којашто е многу разгранета во повеќе земји, тешко е да се утврди во која земја е центарот на економската дејност. Можно е и тоа тој центар често да се менува - како што е случај со градежните претпријатија;

5. Посебно мерило се предвидува за вонредни околности. Прво во Англија во текот на Првата светска војна, а потоа, во текот на Втората светска војна, во Франција, САД и во други држави е поставено мерило на контролата. Можно е, имено, мерилата како што се седиштето, државјанството на членовите, местото на регистрацијата и тн., да покажуваат дека едно правно лице е домашно или да припаѓа на пријателска странска држава, а всушност тоа правно лице да го контролира непријателот. За да би можело да се преземат соодветни мерки спрема такви правни лица, и да би можело да се спроведе ефикасна забрана на тргување со непријателот, во вонредните (воени) околности, како мерило за утврдување на припадноста на правното лице се поставува принципот на контрола според кој се смета дека едно правно лице припаѓа на онаа држава која ефективно го контролира тоа правно лице (в. Варади, Бордаш, Кнежевиќ „Меѓународно приватно право” - Пето издање, „Форум” Нови Сад, 2001, стр. 262 - 265).

Според одредбата од член 16 став 1 од ЗМПП која е нова, бидејќи таква одредба не беше содржана во Законот за судирите на законите со прописите на други земји во определени односи од 1982 година (натаму: ЗРСЗ), за правната и деловната способност на правно лице меродавно е правото на државата на која тоа и припаѓа. Според оваа одредба се определува меродавното право за статусните прашања на одредено правно лице, и тоа од моментот на неговото настанување, потоа во текот на неговата дејност и во врска со неговото престанување. При тоа, примената на домашното или странското право за овие прашања има практично значење, поради поголемите или помалите разлики со домашните прописи, посебно кога се има предвид утврдувањето на основните видови на трговските друштва и нивните својства, начинот и условите за нивното основање, зголемување и намалување на капиталот, нивното соединување и раздвојување, промена на седиштето, статусот на нивните деловни единици и членови на сложените друштва, промената на седиштето и условите за нивниот престанок. Според стојалиштето во доктрината (в. Милан Пак: „Меѓународно приватно право” - Четврто издање, Београд на стр. 359 - 385) треба да се прави разлика меѓу: а) признавање на странско трговско друштво и б) судирот на законите во однос на статусните работи.

2. Признавање на странско трговско друштво

Признавањето на странско трговско друштво е од значење од повеќе причини. Од тоа зависи дали странското друштво може да делува во поширока смисла на зборот, т.е. да склучува

една или повеќе правни работи од странство или стално да делува на домашната територија, и тоа: преку своите деловни единици, или со вложување во домашно друштво, или преку домашен застапник или на некој друг начин. Признавањето на странското друштво може да се спореди со правната способност на физичките лица, но кај правните лица има значително поголемо практично значење.

Признавањето на својството на трговското друштво т.е. неговата правна способност е посебно важно бидејќи во странство постојат трговски друштва кои немаат својство на правно лице. Така, се укажува, дека ортаклакот во правото на САД има својство на трговско друштво, но тоа не е правно лице и се основа со договор меѓу ортаките. За неговото настанување не е потребно да се исполнат формалностите предвидени за основање друштва кои имаат својство на правно лице т.е. правна способност. Натаму, се поставува прашање дали воопшто можат да бидат признати странски друштва коишто не се познати во домашното право, како напр. траст врз основа на англоамериканското право, фидуцијарните друштва во Белгија итн. Кон тоа треба да се додаде и можноста некое странско друштво, чие признавање се доведува во прашање да има седиште во една, а е основано и регистрирано во друга земја. Секоја од нив може да го третира како домашно друштво, поради различните мерила за определување на државната припадност на трговските друштва (местото на основање или местото на седиштето на главната управа).

Признавањето на странското правно лице и неговите својства (правната способност) може да зависи од претходната квалификација, која пак зависи од правните сфаќања во внатрешното право на секоја земја. Имено, постојат следните теории или гледишта: а) според првото, признавањето на странско правно лице зависи од тоа дали ќе се примени домашното или странското право а решението треба да се бара во нормите за судирите на законите; б) според другото, признавањето на странското друштво е предмет на нормите за правната положба на странците; в) според третото - признавањето на странското правно лице зависи од уставните принципи и од нормите за даночните и другите јавноправни прописи итн..

Протагонистите на првото гледиште не се единствени во тоа дали признавањето на странското лице, ќе ги опфаќа сите статусни работи на правните лица, или за признавањето треба да важи посебна колизиона норма а посебен критериум за решавање на судирите на законите. Ова друго сфаќање се задржало само во теоријата. Во практиката, странското друштво се признава како реалност, со соодветните својства и во онаа форма којашто е уредена со прописите на земјата на неговата државна припадност. При тоа, доаѓаат до израз два системи: според едниот, државната припадност се определува според стварното седиште на главната управа на друштвото, а според другото - според местото на основањето, односно регистрацијата - инкорпорацијата. На пример, ако во странската земја е признато командитно акционерско друштво со својства и во форма којашто не ја познава домашното право, тоа друштво ќе биде признато во домашната држава, без оглед на тоа што такви својства и форми не се предвидени во домашните прописи.

Според другата концепција странското правно лице ќе се признае само ако се исполнети условите предвидени со домашните норми за правата на странците. Ова признавање може да биде без било какви услови, ако признавањето на странското друштво се третира како општо право, или може да биде условено (напр. со постоење на реципроцитет), ако таквото признавање се третира како релативно резервирано право. Во овој друг случај, можни се разлики во примена на

репроцитетот и во поголеми или помало одбивање на признавање на оние правни лица и трговски друштва во поширока смисла, коишто го немаат тоа својство. Во земја со овој систем, напр., признавањето на странскиот траст на база на реципроцитет може да биде условено со тоа странската земја да го признае домашното фидуцијарно друштво исл. .

Третата концепција доаѓа до израз во теоријата и практиката само на оние земји во кои за признавање на странско друштво се бара исполнување на посебните услови, коишто се предвидени со Уставот или со системските закони, или се признаваат само оние странски друштва кои ги исполнуваат посебните јавноправни услови во даночните, платните и стопанско-политичките прописи. Таквите јавни ограничувања во постапката на признавање можат да бидат предвидени и со други јавноправни прописи со кои се утврдуваат формите на трговските друштва, кои можат да бидат признати во домашната земја.

Без оглед на наведените разлики, проблемот на признавањето на странските друштва во практиката се појавува тогаш кога треба да се признае како странско она друштво кое домашното право не го познава (како што се деловните установи во Лихтенштајн, трастовите во САД или фидуцијарните друштва во Белгија итн.). Без оглед на разликите кои се појавуваат во одделни држави и на состојбата на законодавното регулирање кај нас, потребно е да се имаат предвид следните факти: 1. дека овде станува збор за статусот на субјект од деловниот промет; 2. дека станува збор за форма на заедница на имот и лица во најширока смисла, чие својство, т.е. правната способност треба да се утврди според мерилата коишто важат за неговиот статус, односно според правото на државната припадност; 3. дека кај двојната државна припадност треба определбата да се изврши според реалната поврзаност, т.е. за местото на организирање и управување со деловната дејност, а не за местото кадешто се реализирани формалностите и процедурата на конституирање; 4. дека нема поблиски законски решенија во однос на статусот на деловните единици и на членовите на сложени друштва (концерни исл.); 5. дека постојат правни празнини во однос на последицата на промената на седиштето на управата од една во друга земја, како и при спојување и поделба на друштвото; во овој последен случај можни се злоупотреби и потребно е со ефикасни правни средства да се спречи избегнувањето за исполнување на преземените обврски од деловните односи, бидејќи тие појави не се ретки; 6. дека постои минимум заеднички елементи на странските и домашните друштва во однос на : организацијата, структурата и статусната форма на друштвата, коишто се бараат во поголем број земји, а кои обезбедуваат правна сигурност во исполнувањето на приватноправните и јавноправните обврски и функционирање на пазарот.

Од она што е наведено, може да се констатира дека во ЗМПП постојат правни празнини при решавањето на судирите на законите во следните случаи: а) кога треба да се признае странското друштво кое се разликува по формата и структурата од соодветното друштво според домашното право; б) кога странско друштво во слична форма домашното право воопшто не го познава; в) кога странското друштво нема правна способност според законот на земјата на неговата државна припадност; кога странското друштво е деловна единица на друштво- матица со различни државни припадности; д) кога странското друштво го преместило седиштето од една во друга земја и г) при спојување (фузија) или поделба меѓу домашното и странското друштво и меѓу странските друштва. Во врска со ова се укажува (в. Милан Пак, ц.д. на стр. 363 - 365) дека колизионите решенија во овие случаи треба да се бараат во законодавството и правната практика на другите земји, кои можат да бидат прифатливи и кај нас.

а) Странското друштво, чија форма и основна структура ја познава домашното право, но има помали и поголеми разлики во органите или нивното овластување (чисто трговско друштво, банкарско друштво, друштво за земно осигурување, заедница на деловни интереси итн.), во начинот на одлучувањето, условите за регистрација исл., според владеачкото стојалиште ќе се признае и во домашната земја, што е прифатливо и за нас.

б) Странското друштво, кое суштествено се разликува од познатите друштва од домашното право (напр. траст во САД) се разликува во толкава мера од формите на домашните друштва и би можело, со повикувањето на домашниот јавен поредок, да не се признае поради суштествени разлики меѓу странското и домашното право, што кај нас тешко да би било прифатливо.

Во врска со изнесеното под а) и б), иако во ЗМПП нема одредби за тоа, треба да се имаат предвид одредбите од чл. 562 од Законот за трговските друштва (ЗТД), според кои (1) на странските друштва, чијашто форма не е уредена со ЗТД, соодветно се применуваат одредбите што се однесуваат на трговските друштва со најсродна форма. Сродноста се цени според начинот на кој содружниците ги внесуваат влоговите во друштвото, според начинот и обемот на одговорноста на содружниците за обврските и според организацијата, а (2) ако странското друштво не може да се подведе ниту под една форма на трговско друштво предвидени со ЗТД, се применуваат одредбите со коишто е уредено трговското друштво.

в) Странското друштво кое според правото на земјата на неговата државна припадност нема својство на правно лице (ортаклак или фактичко друштво) не би можело да се признае со својство на трговско друштво, без оглед на тоа што такво својство му е признато во странската држава. Меѓутоа, ова не значи дека тоа не може деловно да работи во домашната држава, но ќе се смета дека неговите членови истапуваат спрема третите лица од домашната држава како заеднички или солидарни должници, било врз основа на договорот за основање на тоа друштво (ортаклак) или на член на друштвото врз основа на договор со трети лица и, евентуално, врз основа на договорот што меѓу себе го склучиле членовите на фактичкото друштво. Со други зборови, во овие случаи одговорноста за јавните давачки и преземените обврски спрема трети лица се заснова на договорот меѓу членовите на друштвото, а кај признатите друштва, обврските за друштвото и сите негови членови ги преземаат овластените лица во друштвото врз основа на статут.

г) Деловната единица на друштвото со странска државна припадност во домашната земја може, под одредени околности, да створи обврски на друштвото-матича спрема трети лица, без оглед на тоа што таа деловна единица има правен субјективитет, и без оглед што тие обврски произлегле од договорот меѓу деловната единица и третите лица. Кај оние деловни единици кои немаат правна способност, преземањето на обврските на друштвото-матича спрема трети лица уште повеќе се комплицира и настануваат слични проблеми за кои стана збор и кај друштвата кои немаат правен субјективитет.

И во врска со ова, треба да се има предвид одредбата од чл. 590 ст. 1 од ЗТД, според која, за обврските настанати со работењето на своја подружница, странското друштво, односно странскиот трговец-поединец одговара со целиот свој имот. Несомнено оваа одредба ќе се примени и во врска со претставништво на странско друштво, бидејќи со член 596 од ЗТД е

предвидено дека претставништвото нема својство на правно лице и не може да врши трговска дејност, што значи, за неговите обврски дека одговара странското друштво кое го основало

д) Преместувањето на седиштето на друштвото има правно значење само ако при тоа се менува неговата државна припадност. Имено, ако во земјата на претходното и во земјата на новото седиште државната припадност се определува според местото на основањето, т.е. според регистрацијата на друштвото а со промената на седиштето друштвото не престанало да постои во земјата на претходното седиште, оваа промена има само организационен карактер и не влијае на државната припадност, која не се менува. Меѓутоа, ако било во земјата на претходното, било во земјата на новото седиште, државната припадност се определува според овој факт, тогаш оваа промена може да има правни последици, како во однос на припадноста, така и во однос на даночните и други обврски. Во денешно време преовладува стојалиштето дека оваа промена на државната припадност треба да биде во согласност со прописите на земјата на новото седиште и да е призната во земјата на претходното седиште.

ѓ) Кај соединување (фузија) и раздвојување на домашното и странското трговско друштво се појавуваат слични проблеми како при промена на седиштето на друштвото. И во овие случаи може да се појави проблемот на исполнување на поранешните јавни и приватни обврски. Поради тоа е неопходно секоја промена на субјективитетот која произлегла од соединувањето односно поделба на друштвото да биде во согласност како со правните прописи во земјата од поранешното, така и со прописите на земјата на државната припадност на новото друштво. Само на тој начин може да се обезбеди правна сигурност и да се спречи изигрувањето на законите и избегнувањето на обврските спрема државата и спрема третите лица.

3. Судир на законите за статусните работи на трговските друштва

Во доктрината се укажува (в. Т. Бендевски, ц.д., на стр. 105, 106) дека различните критериуми во правото на државите за определување на припадноста на правните лица, можат да доведат до состојба определено правно лице да го сметаат за „своје“ две или повеќе држави, т.е. секоја од нив да смета дека тоа има нивна припадност и, обратно, можна е состојбата определено правно лице, според критериумите прифатени во државата со која е во врска, да не исполнува услови за да припаѓа ниту на една од државите (позитивен и негативен судир на националноста, односно на припадноста на правните лица).

Овој судир на законите, посебно кај трговските друштва, е актуелен од нивното настанување, во текот на нивното работење, па се до нивниот престанок. Решавањето на судирите на законите има своја специфичност во секоја од наведените етапи на траењето на друштвото, такашто неопходно е да се следат соодветните фази во развитокот на трговското друштво како и правните последици како за самото друштво, така и за третите лица, па и за заинтересираните држави.

Во законодавството и во практиката постојат две основни тенденции на решавање на судирите на законите во статусните работи на трговските друштва (леџ социетатис) . Тие во

првобитниот вид се прифатени само во мала група на земји, додека во други се извршени различни дополненија и корекции. Во доктрината има и нови пристапи во примената на овие правила.

Според едната тенденција, која настанала во Англија, ќе се примени законот на местото на основање, т.е. регистрација на друштво. Оваа тенденција е произлезена од теоријата за „инкорпорација”, која дава приоритет на потребите за правна сигурност и заштита на третите лица, кои во местото на основање можат да се известат за сите статусни работи на друштвото со кое стапуваат во деловни односи. Според другата тенденција, која е прифатена во поголем број европски земји, на статусот на друштвото се применува местото на стварното седиште на главната управа. Приврзаниците на ова решение истакнуваат дека местото на основање е чисто фиктивно, додека деловната политика и раководењето со друштвото се реализираат од седиштето на друштвото и тоа е пресудно за примена на правото во однос на статусните работи.

Како реакција на слабостите и недостатоците на овие колизионни решенија, во теоријата се појавила мешовитата теорија која според околностите на случајот ги комбинира наведените и други факти за примена на правото. Според т.н. теорија за „пренесување”, во принцип треба да се примени правото на местото на основање, односно инкорпорација. Но, за посебните прашања од интерес за членовите на друштвото на доверителите и на третите лица, важи правото на земјата на седиштето на друштвото. Посебно, ова се однесува на прашањето за одговорност и правна способност на друштвото, при што треба да се примени правото на местото каде што е склучен договорот за неговото основање, каде што е донесен неговиот статут, или правото на местото каде што овие акти произведуваат правно дејство.

Оваа теорија, која се смета и како модификација на првата теорија и е именувана и како теорија на „прекривањето” (в. Јакша Барбиќ, во „Право друштвава”, Загреб, 1999 год., стр. 325, кој го цитира Сандрок), се заснова на сфаќањето дека животот на друштвото од неговото настанување до престанокот не мора да се подведува само на еден правен поредок, туку неговиот персонален статут, според околностите, се подведува под разни правни поредоци. Според таа теорија, правото на основањето на друштвото меродавно е за полноважноста на основањето на друштвото и за неговата правна способност. Во останатото, правото на основањето е прекриено со присилните прописи на правото од стварното седиште. Тоа ќе биде посебно во случај кога правото на стварното седиште е поповолно за оние кои се непосредно приватноправно заинтересирани за друштвото, отколку што тоа е случај со правото на основање и кога тие заинтересирани се повикуваат на тоа право. Теоријата на прекривање е погодна за движење на друштвото од земја во земја, со тоа што при тоа не се бара негово повторно основање во земјата во која доаѓа, а е погодна за тоа да го објасни плуралитетот на правните поредоци со кои се уредува персоналниот статут на друштвото кое има припадност на Европската унија, кое нешто е во согласност со правната структура на Унијата.

Независно од овие тенденции, во законодавството, практиката и теоријата, за припадноста на правното лице, па и на трговското друштво, во ЗМПП како основен критериум - точка на врзување е прифатено дека правното лице има припадност на онаа држава според чие право било основано. (ст. 2 од чл. 16). Од одредбат од ст. 3 од чл. 16, натаму пак произлегуваат следните алтернативи (в. Дика, Књежевиќ, Стојановиќ „Коментар ЗМПП и процесном праву” Београд, 1991, на стр. 64):

а. Според првата, државата според чие право друштвото е основано, ќе го смета за свое, доколку ја прифаќа теоријата за инкорпорација - за неа е ирелевантно каде е стварното седиште на друштвото. Натаму работата може да се комплицира со оглед на супсидиерниот критериум од ст. 3 чл. 16. Имено, нема да се појават компликации само доколку стварното седиште на друштвото е на територијата на земјата според чие право е основано. Во таков случај колизиониот проблем за нашиот суд е завршен - претпријатието припаѓа на таа држава и нејзиниот закон е негов персонален статут, којшто ги регулира прашањата на кои е укажано. Доколку стварното седиште на друштвото е надвор од територијата на државата на инкорпорација, макар што таа и натаму го смета за свое (па му дава и субјективитет), нашиот суд мора да провери каков е ставот на земјата на стварното седиште во однос на прашањето за припадност на тоа друштво. Доколку државата на седиштето го смета за свое само поради неговото седиште - нашиот суд го определува леџ персоналис според правото на државата на седиштето. Ако, пак, тоа не е случај (што најчесто тоа ќе биде), поради тоа што друштвото не е таму и основано, леџ персоналис на односното друштво ќе биде правото на земјата на инкорпорацијата која, во секој случај го смета за свое бидејќи е неосетлива на прашањето за стварното седиште;

б. Според другата алтернатива, доколку друштвото е основано според правото на земјата која ја прифаќа теоријата на седиштето, таа сигурно ќе го смета за свое само доколку и стварното седиште му е на нејзина територија. Тогаш правото на таа земја е леџ персоналис на друштвото и за нашиот суд. Во спротивно, стварното седиште на друштвото може да се наоѓа или на територијата на земјата која се задоволува со фактот на седиштето, кога правото на таа земја е леџ персоналис на друштвото, или на територијата на земја која ја прифаќа теоријата на инкорпорација, во кој случај таа нема да го смета за свое, бидејќи не е основано според прописите на таа земја (што е од клучно значење за системот на инкорпорација). Во тој случај би се поставило прашање за тоа дали тоа здружување, колектив има свој леџ персоналис, дали воопшто има својство на правно лице.

Поради значењето на поимот на стварното седиште, треба да се има предвид дека неговата квалификација се дава според нашето право - ќе се смета дека тоа е во местото од коешто вистински се управува со него (чл. 580 од Законот за трговските друштва).

За оценка на припадноста на правното лице секогаш е битно актуелното седиште, она кое колективитетот го има во моментот на поставувањето на прашањето пред домашниот суд. Доколку стварното седиште е преселувано од една во друга држава, тоа може да предизвика проблем на ликвидација и конституирање во државата на новото седиште, но тоа е работа на внатрешното право на односната држава - на колизионо ниво ова прашање е ирелевантно (в. Еиснер, МПП, И книга, Загреб 1953, ст. 151).

Во секој случај при проценување на ова прашање, треба претходно да се провери дали постои меѓународен договор на РМ со односната земја, во врска со прашањето за тоа дали треба да се прифати критериумот на инкорпорација или критериумот на седиштето на друштвото.

Претходно беше речено дека во врска со судирите на законите, одредени решенија имаат свои специфичности во секоја од етапите на траењето на друштвото т.е. почнувајќи од неговото настанување, во текот на неговото постоење и неговата дејност, до неговото престанување. Во таа смисла, во доктрината воочено е дека овие специфичности се јавуваат напр. во врска со следните

прашања и етапи од постоењето на друштвото: а) при основањето на друштвото; б) за моментот во кое друштвото настанува како и за меродавното право за тој момент; в) дејноста на друштвото; г) одговорноста и обемот на овластувањето на органите и претставниците на друштвото; д) зголемувањето и намалувањето на капиталот на друштвото; е) за меродавното право за деловните единици на странското друштво во домашната земја; ж) преместувањето на друштвото од една во друга земја; з) спојување (фузија) и поделба на домашното и странското друштво; с) престанок на друштвото; с) специфичните заедници на лица и имот (в. поподробно М. Пак, ц.д. на стр. 367 - 385).

Со оглед на просторот овде ќе бидат елаборирани некои од тие прашања и фази, во кои има специфични спорни прашања во кои домашните субјекти и судот треба да проценат за тоа кој критериум ќе се примени за одбирање на меродавното право според кое ќе се реши односното прашање. Така,

б) моментот на настанување на друштвото е од значење за решавање на судирот на законите, бидејќи за односите меѓу основачите и за односите меѓу основачите и третите лица пред настанокот на друштвото важи едно колизионо правило, а после настанокот на друштвото - друго колизионо правило. Основачите најчесто склучуваат договор со кој ја определуваат формата на идното друштво и се обврзуваат во определен рок да ги внесат основните влогови, преземаат дејствија и склучуваат зделки со лица заради остварување на оваа намера (анимус социетатис). Овие односи имаат облигационоправен карактер и се подведуваат под соодветните колизиони правила (леџ цонтрактус, леџ лоци делицти, леџ лоци актус итн.). Но, во врска со тие односи може да се појават и статусни прашања напр., дали брачниот другар е овластен за вложување, или дали е полноважна одлуката на органот на странско правно лице за основање на домашно друштво. За тие статусни работи меродавно е правото на државјанството на физичкото лице или државната припадност на правното лице кое основа друштво и во моментот на основањето станува негов член.

Моментот на настанувањето на друштвото, т.е. моментот во кој тоа стекнува правна способност, исто така се определува според правото на државната припадност, попрецизно, според седиштето на неговата управа или според местото на основањето;

д) во врска со зголемувањето и намалувањето на капиталот на акционерското друштво кое може да се врши на три начини: 1. со измена (намалување или зголемување) на номиналната вредност на акциите, 2. со издавање на нови акции, со повлекување на старите акции или со нивна замена (според одредени услови или без услови) и 3. на друг дозволен начин (преку кредити). Овие друштва можат да издаваат обврзници, заложни хартии, банкарски и други хартии од вредност. На таквите дејности надвор од земјата на припадноста на друштвото, нема секогаш да се примени леџ социетатис, туку правото на местото каде што тие се реализираат. Така, условите за јавно издавање на хартии од вредност коишто даваат право на учество во добивката на друштвото или за заеми по пат на проспекти и други публикации, се определуваат според правото на местото на издавање.

е) преместување на друштвото од една во друга земја се врши на разни начини. Така, друштвото може да престане да постои во една земја, со бришење од регистарот и да настане повторно во друга земја, да го премести седиштето, или на некој друг начин и да се конституира

во друга земја. Со оглед на тоа што овие факти се релевантни за примена на правото по однос на статусот на друштвото, можат, поради таквата промена и различните околности што ја проследуваат, да настанат различни правни последици. При тоа, треба да се имаат предвид различните тенденции во споредбеното право за определување на припадноста на друштвата: според местото на основање, местото на регистрација и според седиштето на главната управа на друштвото.

Преместувањето на седиштето на управата од една во друга земја, нема правни последици по однос на статусот на друштвото, доколку друштвото и после преместувањето на седиштето не е бришано од регистарот од земјата на претходното седиште, ако и земјата на претходното и земјата на новото седиште го прифаќаат местото на основање - инкорпорација како мерило за припадноста на друштвото. Оваа промена повлекува правни последици само ако двете земји, или само едната од нив, го прифаќа местото на седиштето како релевантно за статусните работи на друштвото. Во таквите случаи, околностите коишто ја следат оваа промена имаат влијание на правните последици: 1. дали колизионите норми во двете земји се исти или различни, 2. дали во другата земја се основа истото или слично друштво или друштво во друга форма, 3. дали преместувањето на седиштето е дозволено во претходната земја, 4. какви се последиците на таа промена во претходната и во новата земја и 5. какви се последиците на овие промени во трети земји.

1. Ако седиштето на управата е преместено во земја која овој факт го зема како релевантен за статусот на друштвото, а при тоа претходното друштво не е угаснато со бришење од регистарот на земјата на основањето, на територијата на другата земја ќе се примени нејзиното право, без оглед на тоа што земјата од поранешното седиште и натаму смета дека тоа друштво има нејзина припадност според местото на основање. Овие разлики се непремосливи дури и во земјите на Европската унија во која се прават напори за усогласување на прописите во оваа област. Во обратна ситуација, ако некое друштво го преместува седиштето од земјата во која тој факт е релевантен за статусните работи во земја кадешто се зема во вид местото на основање, тогаш друштвото, ако не ги исполни условите коишто се бараат во другата земја, може да стане фактичко друштво, доколку во другата земја не е, за такви случаи, предвидено дополнително правило коешто може да се примени на овие случаи.

2. Новото друштво, кое се основа после престанокот на претходното друштво во друга земја, може да биде идентично или слично со претходното друштво но може суштествено да се разликува. Разликите меѓу формите на старото и новото друштво можат да произлегуваат од променетата деловна политика и условите на пазарот или поради поинаквите прописи за формите на трговските друштва, за јавните обврски итн.. Меѓутоа, мотивот за промена на формата може да биде малициозен, како напр., да се избегнат обврските спрема доверителите на претходното друштво, или да се избегнат јавните обврски. Така, се врши преместување на друштво со неограничена одговорност во друга земја и таму се организира како друштво со ограничена одговорност. Според правото на другата земја, престанокот на друштвото не е условен со претходно повикување на доверителите и на мирување на сите обврски на друштвото. За да би се спречиле ваквите појави, во некои земји предвидени се ограничувања на овие можности, и тоа како во случај на преместување на домашно друштво во странство, така и во случај на преместување на странско друштво во домашната земја.

3. Ако пренесувањето на седиштето на друштвото во друга земја не е дозволено според правото на земјата од претходното седиште, тогаш тоа може да влијае и на тоа и другата земја да не го признае тоа друштво, без оглед на тоа што и таа прифаќа, како и првата земја, дека седиштето е пресудно за статусот на друштвото. Претходната земја, во секој случај, нема да го признае новото друштво ниту правните последици од оваа промена, без оглед на ставот на другата земја.

4. Пренесувањето на друштвата во друга земја во земјите кои поаѓаат од стварното седиште, се врзува за преместување на седиштето. Во германската практика не е дозволено преместувањето на седиштето не само во друга земја, туку и во друго место на домашна територија. Ако сепак се пренесе седиштето од едно во друго место, таквата промена не се признава, а во случај седиштето да се пренесе во странство, се смета дека друштвото е угаснато, и тоа може да биде причина за поведување постапка за ликвидација или стечај. Ако пак стварното седиште на странското друштво се пренесе во домашната земја, за дозволеноста на таа промена, која влијае на статусот на друштвото, одлучува правото на земјата на претходното седиште.

5. Признавањето на последиците на преместувањето на друштвото во трети земји е посложено поради разликите во основните денденции за решавањето на судирите на законите. Кај нас, меѓу местото на основање и местото на стварното седиште, според чл. 16 од ЗМПП е даден приоритет на местото на седиштето. Од тоа би можело да се извлече заклучок, дека, ако некое друштво кое е основано во една земја би го преместило седиштето во друга земја која смета дека има нејзина припадност, тогаш тоа ќе се прифати и кај нас.

ж) Спојување (фузија) и раздвојување на домашно и странско друштво. - Кај т.н. меѓународна фузија или раздвојувањето на друштвата настануваат слични последици како и кај преместувањето на друштвото во странство. Оваа појава може да се разгледува од аспект на домашната земја и од аспект на странската земја, и тоа: 1. кога се спојуваат домашно и странско друштво, 2. кога дел од домашното друштво се присоединува кон странско друштво или странско друштво се присоединува кон домашно друштво и 3. кога дел од домашното друштво се издвојува и станува странско или дел од странско друштво се издвојува и станува домашно друштво.

1. За фузијата меѓу домашно и странско друштво, во теоријата долго време владееше негативно мислење дека такви деловни операции не треба да се дозволуваат. Во поново време, меѓутоа, се повеќе има мислења во прилог на меѓународните присоединувања, но под одредени услови. Што се однесува до меродавното право, постои согласност во тоа дека спојувањето на домашно и странско друштво треба да биде во согласност со статусот и правото како на домашната, така и на странската земја, што значи, во однос на условите за фузија се применуваат кумулативно, правата на двете друштва. Спојувањето треба да се внесе во регистарот на странското друштво со кое е споено домашното друштво. Меѓутоа, ако во земјата за соодветното друштво не се води регистар, напр., како во Швајцарија за идеалните здруженија, тогаш би требало да се исполнат формалностите на публицитетот, за да би сите лица кои имаат правен интерес против спојувањето, можеле да стават свои забелешки. За разлика од ова гледиште за спојување на домашно и странско друштво, значително поголем отпор постои спрема присоединувањето на домашно друштво кон странско друштво. За одредени фпрми на друштва во некои земји изречно е забрането присоединување. Така, во Германија не е дозволено присоединување на акционерските друштва, а таква забрана се простира и на присоединување кон

странски акционерски друштва. Во Швајцарија не се прават разлики меѓу спојувањето на домашно и странско друштво и присоединувањето на домашно кон странско друштво, но се предвидени одредени услови. Таквата операција не мора да ја проследува ликвидација на домашното друштво, но е потребно да бидат исполнети сите услови за такво присоединување во внатрешното право коишто се предвидени во швајцарските прописи, како и условите за фузија и присоединување во правото на странското друштво. Посебно се бара тоа присоединување јавно да се објави, за да би доверителите во Швајцарија можат да истакнат евентуални барања; и, покрај тоа, дозволено е користење на привремени мерки. Според внатрешните прописи, такви одлуки се донесуваат само со едногласна одлика на сите членови на друштвото.

2. Кај фузијата на странско и домашно друштво и присоединување на странско друштво кон домашно друштво, постојат помалку пречки, отколку во претходните случаи. Начелно, таквите операции се дозволуваат. Мора да се води сметка само за тоа дали постои компатибилност меѓу странското и домашното друштво во спојувањето или присоединувањето. Исто така, потребно е да се утврди дали имотот на странското друштво може да се отуѓи според меродавното странско право. Во Швајцарија е дозволено како спојувањето меѓу странско и домашно друштво, така и присоединување на странско кон домашно друштво, без ликвидација, но се бара согласност на странското право. Ако за оваа операција постои посебен интерес на Швајцарија, тогаш е доволно да се исполнат условите во швајцарското право, без оглед дали е тоа во согласност со странското право.

3. Престанокот на друштвото, како статусна ствар истотака се уредува според правилото леџ социетатис. Ако друштвото е запишано во регистар, тоа престанува со бришење од тој регистар, под условите на земјата кадешто регистарот се води. Во некои земји се бара претходно јавно огласување на престанокот на друштвото, или повекување на доверителите да ги пријават своите побарувања или се поведува постапка за ликвидација, трансформација, односно стечај, а во други земји такви услови нема.

Друштвата кои не се запишани во регистар престануваат да постојат на начин предвиден со договорот, под условите на земјата на кои и припаѓаат. Меродавното право за престанок на тие друштва, зависи од квалификацијата на нивната правна природа. Ако се смета дека таквото друштво има договорен карактер како заедница на имот, тогаш за неговиот престанок ќе биде меродавно правото коешто се применува договорот со кое е основано - леџ контрактус; меѓутоа, ако тоа друштво се третира како и секое друго друштво, без оглед на тоа дали има својство на правно лице или не, тогаш ќе биде меродавно правото, во зависност од тоа кој систем го прифаќа земјата кадешто тоа прашање се поставува: според местото на основање на друштвото или според местото на стварната управа. Според меродавното право ќе се определат и условите за престанок на друштвото.

Трговското право може да престане да постои поради истек на периодот на времето за кое е основано, поради инсолвентност, поради присоединување кон странско друштво, поради фузија со друго друштво со што се конституира ново друштво, или поради одлука на членовите на друштвото од некоја друга причина. Меѓутоа, друштвото може да престане и поради тоа што за неговото конституирање не се исполнети условите според меродавното право. Во таков случај постојат две можности: 1. друштвото како да не ни настанало, туку дека постои како фактичко

друштво и 2. друштвото да постоело одреден период, но не се исполнети условите од кои зависи неговото конституирање (напр. не е донесен статут на друштвото во определениот рок) па тоа, според леџ социетатис, престанало да постои.

4. Специфични заедници на лица и имот постојат во одредени земји кои домашното право не ги познава, било тие да имаат или да немаат својство на правно лице. Ако воопшто се признаваат во домашната земја, се поставува прашањето како се определува меродавното право за статусните ствари во однос на нивното основање, деловно работење и престанок. Во споредбеното право постојат разлики во однос на формата, условите за основање, обемот на овластувањата, уредувањето на односите меѓу членовите, одговорностите спрема трети лица и за начинот на нивниот престанок. Просторот овде не дозволува да се изложат сите тие сфаќања, но како пример на такви колективитети се наведуваат: трастот во САД, фондациите со трговски и занатски дејности, финансиските и фидуцијарните установи во Лихтенштајн, заедници на доверителите, заедници на сосопствениците на делив имот, бусинес асоцијацион во англо-саксонското право итн. Судирот на законите во однос на статусот на овие организации зависи во прв ред од квалификацијата на нивната правна природа, т.е. правниот основ на кој се заснова врската меѓу лицата и имотот, имено, дали овие организирани форми се засноваат непосредно на законот, договорот или на некоја друга изјава на волјата на тестваторот, на брачните другари и слично.

Според член 579 од Законот за трговските друштва (ЗТД) странско трговско друштво е секое трговско друштво основано според правото во земјата во којашто го има регистрирано седиштето. Според член 582 од ЗТД, пак, (1) на странските друштва, чијашто форма не е уредена со ЗТД, соодветно се применуваат одредбите што се однесуваат на трговските друштва со најсродна форма. Сродноста се цени според начинот на кој содружниците ги внесуваат влоговите во друштвото, според начинот и обемот на одговорноста на содружниците за обврските и според организацијата, а (2) ако странското друштво не може да се подведе ниту под една форма на трговско друштво предвидена со ЗТД, се применуваат одредбите со коишто е уредено акционерското друштво.

4. Учество на странските трговски друштва во парница

Во врска со учеството во парничната постапка која се води во Република Македонија, странските трговски друштва, па и странските трговци-поединци, ги имаат сите права како и домашните лица. Имено, според член 70 став 1 Законот за парничната постапка (ЗПП), странка во постапката може да биде секое физичко и правно лице.

Според член 581 ст.(1) од ЗТД, странските друштва и странските трговци-поединци работат според условите определени со закон и во работењето се изедначени на територијата на Република Македонија со домашните физички и правни лица, освен ако со меѓународен договор или со закон за одделни видови друштва и за странските трговци-поединци со определен предмет на работење поинаку не е определено, но (2) странските друштва и странските трговци-поединци не можат да вршат дејност се додека не организираат подружници.

Во врска со ова, исто така треба да се има предвид дека, според член 583 став 1 од ЗТД, правната и деловната способност (правниот субјективитет) на странското друштво се цени според законите на државата на кое што друштвото припаѓа. За да се утврди дали одреден колективитет има правен субјективитет според правото на земјата на која припаѓа, тој треба да достави извод од регистарот во кој што е запишан како странско трговско друштво. Меѓутоа со оглед на одредбата од став 3 од член 16 од ЗМПП, односно според одредбата од член 580 од ЗТД дека припадноста на странското трговско друштво се цени и според стварното седиште, односно според местото од коешто вистински се управува со него, се поставува прашање како ќе се утврди оваа друга околност. Во таа смисла, насока може да се бараат во одредбите од член 587 од ЗТД, со кои се пропишува какви докази треба да приложи странско друштво, односно странски трговец-поединец ако сака да организира подружница во РМ. Имено, според став 2 точка 2 од тој член се бара препис од договорот на друштвото или статутот, односно друг соодветен акт на овие акти, според законодавството на странската земја, заверен од страна на државен орган којшто е овластен за тоа според прописите на државата на која што друштвото му припаѓа, како и уверение од странските власти дека поднесениот договор или статутот, односно друг соодветен акт на овие акти, според законодавството на странската земаја сеуште е во сила. Ако според законите на државата на којашто друштвото и припаѓа не се бара писмен договор или статут, односно друг соодветен акт на овие акти, според законодавството на странската земја, се приложува уверение од надлежното дипломатско-конзуларно претставништво на Република Македонија дека друштвото постои, за тоа кои му се акционерите, односно содружниците и како одговараат за обврските, а за странскиот трговец-поединец дека не е бришан од регистарот.

Во однос на лицето кое е овластено да застапува странско трговско друштво пред суд на РМ, по аналогија може да се примени одредбата од член 597 став 2 точка 3 од ЗТД, со која се бара да се достави список на лицата на кои им е доверено застапување на странското друштво и странскиот трговец-поединец во РМ, со назначување на нивното презиме и име, ЕМБГ, односно бројот на пасошот на странските физички лица и нивното државјанство и местото на живеење. Кон списокот се поднесува и доказ дека тие лица се уредно назначени според актите на друштвото и законските прописи на државата на која друштвото и припаѓа.

Со оглед на она што е претходно наведено во врска со постоењето во странство на заедници на лица и имот кои немаат правен субјективитет, се поставува прашањето дали на нив може да се примени одредбата од член 70 став 3 од ЗПП за признавање на својство на странка во парницата. Имено, според таа одредба, парничниот суд може, по исклучок, со правно дејство во определена постапка, да им го признае својството на странка и на оние форми на здружување кои немаат способност на странка, т.е. не се физички или правни лица, ако утврди дека, со оглед на предметот на спорот, во суштина ги исполнуваат условите за стекнување на способност на странка и ако располагаат со имот над кој може да се спроведе извршување.

Според она што е речено претходно, оваа одредба не би можела да се примени и на странски колективитет, кој сака да се јави како странка во парничната постапка, а според правото на државата чија припадност има, тој нема правен субјективитет, т.е. нема свосјство на правно лице. Во таков случај, како што е и претходно изложено, членовите на такви колективитети треба самостојно да истапуваат, односно самите тие да се јавуваат како поединечни, заеднички или солидарни должници, било врз основа на договор за основањето на таков субјект или врз основа

на договорот кој меѓусебно го склучиле членовите на таквото фактичко друштво. Тоа ќе биде случај, напр. кај ортаклак основан во странство, или доколку јавното трговско друштво во одредени држави не се смета дека има својство на правно лице и слично.

Претходното се однесува и во случајот кога во постапката пред домашен суд учествува преддруштво на друштво кое треба да се основа во странство, се разбира доколку според правото на односната држава преддруштвото се јавува како стадиум во постапката за основање на одредено трговско друштво. Во оваа смисла, треба да се имаат предвид одредбите од член 23 од ЗТД според кои преддруштвото настанува со склучувањето на договорот за друштвото, односно со усвојување на статутот и со преземање на влоговите чијашто вкупна вредност не може да биде помала од најмалиот износ на основната главнина за соодветното трговско друштво, определен со ЗТД. Правата стекните од името на трговското друштво, пред уписот во трговскиот регистар се заеднички неподелен имот на основачите, освен ако основачите поинаку не се договориле. За обврските преземени во име на друштвото пред неговиот упис во трговскиот регистар, (преддруштвото) одговара лично оној кој ги презел во име на преддруштвото, а ако обврските ги презеле повеќе лица тие одговараат неограничено и солидарно со сиот свој имот. На правните односи меѓу основачите што не се уредени сп ЗТД и со договор за друштвото, односно со статутот, се применуваат одредбите од Законот за облигационите односи со кои што се уредува договорот за ортаклак (договорот за заедница).

Според овие одредби произлегува дека и кога преддруштвото треба да биде тужител уште пред основањето, т.е. пред уписот на друштвото во трговскиот регистар, како тужители ќе се јават поединечно или заеднички оние лица кои се наведени понапред според одредбите од член 23 од ЗТД

Модалитетите на застапувањето пред суд на странските трговски друштва зависат од формата во која тие се организирани, односно од составот и овластувањата на колективните органи на управувањето со такво друштво. Проблемот се јавува кога се работи за колективни органи на управувањето, чии овластувања посебно можат да бидат определени со договорот за основање, односно со статутот на друштвото така што, во таа смисла, кога такво друштво учествува во парницата пред суд во РМ, тоа треба да приложи соодветни докази од кои ќе се утврди дек овластеното лице кое го застапува друштвото, или кое дало полномошно за застапување на друштвото, има такви овластувања според актите со кои друштвото е основано и запишано во соодветниот регистар во државата чија припадност ја има.

По однос на меѓународната надлежност на суд во РМ, кога како странка се јавува и странско трговско друштво, треба да се имаат предвид одредбите за меѓународна надлежност и постапка од чл. 52- 98 од Законот за меѓународно приватно право.

По однос на месната надлежност пак, кога странско трговско друштво е тужено пред суд во РМ, треба да се има предвид одредбите од ЗПП од : чл. 55 - за надлежноста во спорови за надоместок на штета; чл. 45 - за надлежност во спорови заради заштита на правата врз основа на гаранција на производителот; чл. 49 - за надлежноста во споровите за недвижности и поради смеќавање на владение; чл. 50 - за надлежноста во споровите за воздухоплов и брод; чл. 51 - за надлежноста за лица кои немаат општа месна надлежност во Република Македонија; чл. 52 - за надлежноста според местото во кое се наоѓа деловната единица на правното лице; чл. 53 - за

надлежноста според местото во кое се наоѓа застапништвото на странско лице во Република Македонија; чл. 56 - за надлежноста во споровите во извршната и стечајната постапка; чл. 57 - за надлежноста според местото на плаќање; чл. 58 - за надлежноста во споровите од работните односи; чл. 59 - за заемна надлежност за тужби против странски државјани и чл. 62 - за можноста Врховниот суд на РМ да определи надлежен суд, ако според одредбите од ЗПП не може да се определи кој суд е месно надлежен.

Што се однесува до постапката, треба да се има предвид одредбите од ЗПП за постапката во стопанските спорови кои се регулирани со одредбите од чл. 451 - 473. Имено, со член 462 од ЗПП е пропишано дека одредбите за постапката во стопанските спорови се применуваат: 1) во споровите од меѓусебните стопански односи во кои двете странки се правни лица и 2) во споровите што се однесуваат на бродовите и на пловидбата на внатрешните води, како и во споровите врз кои се применува пловидбеното право (пловидбени спорови) освен споровите за првозот на патници. Според член 464 од ЗПП, одредбите за постапката во стопанските спорови се применуваат и во споровите меѓу лицата од членот 462 точка 1 ба ЗПП и странски физички и правни лица што произлегуваат од нивните стопански односи, како и во такви меѓусебни спорови на странски физички или правни лица (поподробно, во врска со примената на овие одредби, в. Д-р Кирил Чавдар: „Коментар на ЗПП” - Скопје 2006 година).

За поблиско определување на тоа што претставуваат меѓусебните стопански спорови, односно стопански спорови, треба да се има предвид и одредбата од член 17 став 2 од Законот за облигационите односи (ЗОО) во врска со трговските договори, со која, според измените на ЗОО од 2008 година, е пропишано дека трговски договори, во смисла на ЗОО, се договори што трговските друштва, трговците поединци и другите правни или физички лица кои вршат трговска дејност, во вид на занимање, ги склучуваат меѓу себе во вршењето на дејностите што го сочинуваат предметот на нивното работење или се во врска со тие дејности.

За тоа пак, кои дејности се сметаат за трговски дејности пропишано е со одредбите од член 4 од Законот за трговските друштва, кои дејности пак се класифицираат според дејностите утврдени во Националната класификација на дејности.

Во заклучок на изнесеното на овој труд значи, може да се констатира дека проблемот на признавањето и проблемот на учеството на странските трговски друштва во парница, кај нас, со оглед на многуте прашања коишто се поставуваат, и со оглед на правните празнини и недоречености во прописите, поставува пред правниците, а посебно пред судовите, ред спорни моменти коишто треба да се воочат за потоа да се бара одговор на нив, за да не се сторат грешки кои подоцна можат да резултираат и со поголеми материјални штети, одговорности, па и други негативни последици. Во таа насока, и овој труд претставува скроман придонес со обрнување внимание на основните прашања кои можат да се појават во врска со оваа проблематика, со тоа што, барем, ги посочува основните насоки во кои може да се бара нејзино разрешување што беше и основна цел со оглед на просторната ограниченост за овие изложувања.